

kell vezessen bennünket az igazságosság ügyében, ha a velünk szembeni igazságosságról van szó. A rendszer változásai nem szabad, hogy az igazságosság érzésére hassanak, a legkevésbé akkor nem, amikor népellenes rezsimről van szó. És ezért az új magyar fordulatból fakadó tanulság egészen más. Mélyebben kell belelátunk korunk eseményeibe ahhoz, hogy világosan lássuk a tényeket és ne csak saját jámbor óhajainkat. Az összes kompromisszumok csak provizóriumok, amelyeket egy ilyen feldúlt korban, mint a miénk, a béke önmagában nem biztosíthat. Élet-halál harcról van szó és semmiképpen csak mosolygós diplomáciáról. *A hatalomról van szó*, amely egyedül oldhatja meg a zűrzavar és bizonytalanság gordiusi csomóját. Akarjuk, vagy nem akarjuk, a diktatúráról van szó és egyáltalán nem a koalícióról. Bújócskát játszani az összebékíthetetlen ellentétek előtt nincs értelme. *Vagy győz a produktívan dolgozó nép diktatúrája, vagy győz a burzsoázia* valamilyen „erős személyiséggel” az élen, akit nevezhetnek Clemanceau-nak, de nevezhetnek Habsburg Józsefnek is. Az összes kompromisszumos kísérletek — nem állítjuk, hogy itt-ott nem szükségesek — sorsszerűen diktatúrához vezetnek, legfeljebb liberális álarcokban.

Ez a nép tudatában kellene hogy éljen. Mert abban a pillanatban, ha nem lesz képes a hatalmat megtartani a saját kezében és nem tudja fáradhatatlanul foganatosítani, a hatalom átmegy az ellenség kezébe. Vagy a nép győz, vagy pedig újra mélyen meg lesz alázva.

Červen, 1919. aug. 14. 209—211. old.

Fordította: VARGA RÓZSA

Az ismeretlen Kádár Imre

Kádár Imre (1894—1972) személye, irodalmi jelentősége ma már alig ismert az olvasók előtt. Az erdélyi irodalomtörténet-írás is adós munkásságának az értékelésével, holott 1919-től, Erdélybe érkezésétől kezdve bekapcsolódott az erdélyi irodalmi életbe, egyik alapítója volt az Erdélyi Szépművés Céhnek, és cselekvő részese az Erdélyi Helikon írói körének. Újságíró, kezdetben a kolozsvári Keleti Újság, a Napkelet munkatársa; később főszerkesztőként jegyzi a Mai Világ című lapot, de írásait — elsősorban színikritikáit, drámaértékeléseit gyakran közlik a különböző haladó erdélyi sajtóorgánumok.

Kolozsvárra érkezése előtt Jászi Oszkár köréhez tartozott; résztvevője volt a Galilei Körnek. 1914-ben harmadéves jogászként beiratkozott a Keleti Akadémiára, ahol Jászi ösztönzésére az angol, francia és német nyelv mellett elsjátította a román nyelvet is. Tökéletes román nyelvtudással érkezik Romániába, és felismeri, hogy az erdélyi magyar szellemi erők passzív rezisztenciája az államváltás után meddő zsákutca, a válságból kivezető út a haladó román körökkel való kapcsolatépítés útján kövezhető ki. Ismeri a kisebbségi sors minden tragikumát, ezért keresi, kutatja a szellemi kézfogás lehetőségét. Újságíróként cikkeiben a közeledés szövívője; ő maga pedig jelentős román művek tolmácsolásával mutat példát. Nemcsak fordítja Caragiale, Ion Minulescu, Victor Eftimiu, Ion Marin Sadoveanu, Octavian Goga színpadi műveit, de 1932-től először főrendezőként, majd a kolozsvári Thália (Magyar Színház) vezetőjeként

kezdeményezi e színpadi művek magyar nyelvű bemutatóit. Törekvése nem volt visszhangtalan a haladó románság körében. Victor Eftimiu egyik színpadi művének, a *Prométeus*-nak 1931-es budapesti premierje alkalmából a fordítóról, Kádár Imréről az illusztris szerző így nyilatkozott: „Több magyar íróval, így Heltai Jenővel is eleven összeköttetést tartok fent. Megemlíthetem, hogy a magyar—román szellemi vonatkozások terén végtelen súlyt tulajdonítok Kádár Imrének, aki nemcsak az én magányos véleményem szerint, hanem a közfelfogás szerint is úttörő munkát végzett. A mai eszmei jelentőségű premier nélküle be sem következhetett volna...”

A költőként indult Kádárban később elhallgatott a költő, egyre gyakrabban szólalt meg a fordító (1932-ben az Erdélyi Helikon A havas balladáí címmel jelentette meg román népballada-fordításait), és a publicista, aki az emberi humánus nevében emel szót mindenfajta kizárólagosság, nemzeti bezárkózás vagy türelmetlenség ellen. „Ha magyarok és románok kölcsönösen megismerik majd nemcsak egymás felszíneit, hanem igazi lelküket: művészetüket is, a jövő Európa békés kórusában két baráti hanggal több fog zengeni Keleten.” — valotta. És az erdélyi valóság talajából sarjadt az a figyelmeztetése is, amelyet román, magyar, szász, sváb, zsidó festők közös erdélyi képműállításán mondott: „Köszöntjük az alkotókat, köszöntjük őket, magyarokat, románokat, szászokat, zsidókat — a *művészeket* köszöntjük, akik annyi idő után most először tudtak összetalálkozni... Nagy példa nekünk az ő példájuk... Lássátok a példát, hogy lehet, és tanuljatok belőle!”

A másik út című esszéjét is ez a látásmód szülte, s bár az írás 1932-ben jelent meg, elgondolkodtató, hogy máig sem veszítette el aktualitását...

ENYEDI SÁNDOR

KÁDÁR IMRE

A másik út

I.

Balról bágye Vasile a szomszédom, jobbról Herr Schuller. A közöshavas lehelí ránk friss lélegzetét. Telkeink nem terülnek nyugodt lapályokon, mint az alföldeken, hanem félig tetőn, félig hegyoldalon, görbe patak kacskaringózíkj rajtuk keresztül, jókora sziklákat kerülgetve. Ezért nem is lehetett szabályos négyszögekben megvonni a határokat. Kertjeink helyenként egymásba szaladnak, s akárhogy próbálkozunk, lehetetlennek bizonyul egyenes vonalú, szigorú kerítésekét állítani. Keresztülfut az ösvényünk egymás kertjén, s a fáinkat sem lehet mértani rendben eligazítani. Az én kertemnek igen sok fája nyúlik át a szomszédok telke fölé, s az ő fáinknak nem egy ága tartózkodik nálam állandó vendégségben. Nincs azért semmi baj. Az átnyúló ágakról az szedi a gyümölcsöt, akinek telke fölött terpeszkednek az ágak. Így legalább megízleljük az idegen kert ízét, és illatát is. S amelyik gyümölcse megtetszik, arról ojtványokat kérünk egymástól.

Így él nálunk, vegyes lakosságú falucskában, az erdélyi gondolat. Bizonyára más földeken is vannak szomszédok, akik határkérdéseik megoldására